

**Василь КИЗЕНКО,
Михайло САВЧЕНКО**
(Київ, Україна)

**РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНЯМИ ОБОВ'ЯЗКОВИХ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ І
МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ**

На нинішньому етапі реформування освіти країни системне застосування компетентнісного підходу до навчання набуває важливого значення, адже у закладах загальної середньої освіти відбувається технологізація процесу досягнення учнями обов'язкових результатів навчання. Водночас у такий спосіб розвиваються якості особистості, особлива увага до яких має бути з боку педагогічних працівників, надто – в умовах реалізації профільного навчання.

Формування ключових компетентностей, їх сукупності, не є довільним процесом, а таким, що має відповідати сучасним досягненням теорії освіти, кращим зразкам майстерності

педагогічних працівників вибудовувати урок за будь-яких його форм. А спосіб пояснення навчального матеріалу, на думку І. Беха, має вибудовуватися на рівні мислеосвітлення змісту [1], а також з позицій критичного мислення і можливостей творчого застосування знань.

Поряд з ознаками позитивних змін у моральному, громадянському вихованні загострились і певні суперечності, виникли нові суттєві проблеми. Становлення демократичної, гуманістичної, громадянської свідомості молодого покоління відбувається без урахування соціальних, економічних, політичних реалій сьогодення. Недостатня увага приділяється формуванню таких компонентів громадянської культури, як особиста відповідальність, гідність, честь, громадянська мужність, без яких навіть правильні знання про демократичні цінності, демократію не стимулюють бажання здобувача освіти бути стратегом свого життя та розбудовником держави [12, 156]. Важко заперечити той факт, що модернізація системи освіти, інтеграція її у світовий простір слугує важливим чинником розроблення нових підходів до організації й реалізації освітнього процесу. А особливо – коли йдеться про опанування здобувачами освіти іноземних мов, у процесі чого Інтернет-середовище і соціальні мережі зокрема детермінують формування ціннісних орієнтацій учнів [3].

Саме у досягненні учнями обов'язкових результатів полімовного навчання, у розгортанні діалогу культур формуються культурно-мовні та морально-громадянські цінності, аби можна було з упевненістю говорити про «капітал сучасного суспільства» – людину. Про людину, як зазначає В. Кремень, «здатну до пошуку і засвоєння нових знань і прийняття нестандартних рішень» [11, 5]. З огляду на це важливим інструментом пізнання дійсності є мовна активність і вправне мовлення учнів, що формує чи то українськомовну, чи то полімовну компетентність [5; 10].

Для закладів загальної середньої освіти важливим є опертя на комплексне визначення освітньої програми, зміст якої, за Законом України «Про освіту», повинен передбачати: соціальну адаптацію, життєві компетентності, елементи природододільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля, утвердження емоційно-ціннісного ставлення до діяльності людини, розвиток творчих здібностей [7]. Однак, реалізація предметних програм відбувається не повною мірою [2].

За нашими спостереженнями, педагогічні технології (а це – більш-менш усталені методи, прийоми, засоби, спрямовані на освітній результат) і дидактичні (переважно – методи, прийоми, засоби, що застосовуються в конкретній освітній ситуації, і, на думку науковців, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання [4; 6]) слабо співвідносяться. Вони по-різному відбивають майстерність педагогічного працівника у процесі розкриття змісту певного предмета чи якоїсь теми. Можливо, причина криється в тому, що за реалізації дидактичних технологій підноситься творчий педагог як особистість, майстер своєї справи (а це не всім до вподоби), натомість реалізація педагогічних технологій зумовлена освітніми вимогами, тому відбувається своєрідне «усереднення» таких творчих і небайдужих учителів.

А ще – позначаються деякі принципи, за якими функціонує навчальне середовище і за якими на загальний результат мають працювати усі так, як цього потребують традиції закладу загальної середньої освіти. З іншого боку, відіграє свою не зовсім позитивну роль дисбаланс між якістю інваріантної і варіативної складових змісту освіти (на рівні програм, підручників), за якого розмивається відповідальність за досягнення обов'язкових результатів навчання на рівні всіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Обов'язкові результати навчання учнів, формування у них аксіологічного мислення загалом і культурно-мовних та морально-громадянських цінностей зокрема досягаються не лише засобами реалізації інваріантного складника змісту освіти [4; 8; 9; 12].

У розвинених країнах світу реалізується широкий спектр курсів за вибором. Як правило, ці форми занять не обмежуються рамками програм базових освітніх галузей. Пропоновані учням курси за вибором відображають їх інтереси, формують і вдосконалюють навчальні вміння та безпосередньо пов'язуються з майбутнім кар'єрним зростанням.

Укотре зазначаємо, що розв'язання проблем і реалізація завдань, пов'язаних з розвитком культурно-мовних і морально-громадянських цінностей здобувачів освіти критично узалежнюється від системного, аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого та інших підходів до реалізації освітнього процесу. З іншого боку, професійні, етичні, громадянські компетентності учителів мають відповідати потребам розвитку соціальної активності і формуванню громадянської позиції учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Духовне прозріння особистості як психолого-педагогічна проблема // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 3/4. – С. 79–98.
2. Бондаренко Н., Косянчук С. Стан і перспективи програмотворення: дидактико-методичні аспекти // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О.Васьківської]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – С. 25–33.
3. Васьківська Г.О. Інтернет-середовище як чинник формування ціннісних орієнтацій учнів // Молодь і ринок. – 2015. – № 11 (130). – С. 11–16.
4. Васьківська Г.О., Кизенко В.І. Теоретико-методичні засади диференціації навчання в сучасній школі // Рідна школа. – 2011. – № 6. – С. 15–20.
5. Васьківська Г.О., Косянчук С.В. Риторичні уміння учнів старшої школи у контексті ціннісно-смиислової сфери // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 8. – С. 14–19.
6. Вихрущ В.О. Теоретичні основи та актуальні проблеми сучасної дидактики: навч. посіб. для пед. ун-тів. – Тернопіль: Ліком, 1997. – 222 с.
7. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 38–39.
8. Кизенко В. Факультативні курси в структурі профільного навчання // Освіта і упр. – 2006. – Т. 9. – Ч. 3/4. – С. 161–167.
9. Кизенко В., Савченко М. Особливості реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних і морально-громадянських цінностей учнів // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2014. – № 5–6. – С. 56–60.
10. Косянчук С.В. Формування ціннісно-смислових орієнтацій старшокласників в умовах особистісно-орієнтованого навчання // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ, 2014. – Вип. 8(51). – С. 132–136.
11. Кремень В.Г. Світ знання: людина, наука, освіта. – К.: Знання України, 2016. – 87 с.
12. Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О.Васьківської]. – К.: Ін-т обдарованої дитини, 2017. – С. 155–167.